

Aureliu Manea has more to say, or the victory of innocence over cynicism

After twenty years of absence, legendary Romanian director Aureliu Manea returns to the stage with *Portuguese Letters*, a dramatization of the writings of Sister Mariana Alcoforado originally published in 1669. Anca Ioniță reviews the production playing at Metropolis Theater in Bucharest, tracing as its main momentum "the belief in the conquering power of Good."

Aureliu Manea mai are ceva de spus sau Victoria inocenței asupra cinismului

Anca IONIȚĂ

„Nu am avut niciodată îndoiala că fratele meu nu ar mai fi în stare să creeze un spectacol de teatru,” mărturisește Viorica Samson Manea.¹ „Nu fără importanță fiind totuși faptul că de mai bine de douăzeci de ani el nu a mai văzut teatru. (...) 'Scrisorile Portugheze' a fost un spectacol pe care a dorit să îl pună în scenă cu mulți ani în urmă și nu a reușit să-l finalizeze. Spectacolul de azi nu are nici un fel de asemănare cu viziunea veche.”

Viorica Samson Manea nu este singura care a crezut în puterea creatoare a fratelui său. Într-un text publicat în anul 1999 intitulat „Aureliu Manea – un dor al teatrului”² (deci la aproape nouă ani de la internarea sa în căminul de reabilitare și recuperare neuropsihică de la Gâlda de Jos), regizorul Alexa Visarion spunea: „Aureliu Manea n-a epuizat încă spectacolele din el. Și noi le ducem dorul.”

În această provocare, cum numește ea însăși proiectul, sora regizorului-vizionar a fost urmată de către „fani” ai lui Aureliu Manea – actrița Crina Mureșan și coregraful Ioana Marchidan, alături de colaboratorul său de o viață, scenograful Paul Salzberg și, nu în ultimul rând, de directorul teatrului Metropolis, George Ivașcu. O experiență care a început în Gâlda de Jos, la căminul unde locuiește din anul 1991 regizorul, continuată pe scena căminului cultural și mai apoi pe scena Metropolis.

Dacă pentru „singurul regizor din țară a cărei artă s-a convertit în mitologie” (cum îl numește regizoarea Cătălina Buzoianu într-un eseu publicat în anul 1986³), această experiență a avut un efect terapeutic pe

care Viorica Samson Manea îl consideră „mai presus decât spectacolul în sine și aprecierea lui din punct de vedere artistic”, ce efect a avut spectacolul de pe scena Teatrului Metropolis din seara de 28 septembrie 2012 asupra comunității teatrale și teatrului de azi? Este el mai mult decât un eveniment emoționant atât pentru protagoniști cât și pentru breasla teatrală care a umplut sala până la refuz? Plecarea lui Aureliu Manea din sânul acestei comunități la sfârșitul anilor '80 a privat teatrul românesc de căutarea artistică împinsă la extrem, de experimentul teatral născut din materia însăși a teatrului și nu din sterilități teoretice. „Într-un spațiu care i-ar fi asimilat vocația spre mister, el ar fi obținut statutul unui Grotowski sau al unui Kantor, adică dreptul de a avea un laborator,” spune Cătălina Buzoianu în eseu ei „Exorcism: Aureliu Manea.” „Este singurul dintre noi (noi, ceilalți, profesioniștii), care merita acest drept. Singurul în consonanță cu experiențele reale și nu mimate ale deceniului (...)” O vocație de oficiant al misterului teatral curmată implacabil de boală. Și totuși, iată, acest spectacol este în primul rând dovada faptului că lumina rațiunii care își trage seva dintr-un „adevăr profund”⁴ a învins noaptea și demonii ei.

Totul s-a petrecut ca în spectacolele lui, pe care le cunosc numai din ceea ce s-a scris despre ele: după o luptă sfâșietoare cu demonii, în care trupul este smuls în bucăți, spiritul iese învingător. Precum personajul Mariane Alcoforado, călugărița sfâșiată de suferință, căreia Aureliu Manea îi dă șansa să iasă învingătoare: „O dragoste neîmpărtășită este ca o sclavie. (...) Bărbatul care a reușit să îi obțină acordul în intimitate nu o mai iubește. A trădat-o! Ce face ea? Îl învinge! Cum? După chinurile dragostei înșelate, FEMEIA găsește puterea de a se desprinde de trecut. (...) Eroina se eliberează de cutuma dragostei neîmpărtășite și se salvează prin

încoronare. Devine regina nimănu dar devine REGINĂ. Ținem cu ea până la capăt”.⁵ Vulnerabilitatea extremă este transformată prin credința într-un bine suprem, în forța de a supraviețui. Mariana Alcoforado nu iese învingătoare în bătălia cu ceilalți, ci în lupta cu sine.

Această candoare deconcertantă a credinței în forța bineului transpare și din mini-documentarul repetițiilor, realizat de către Liviu Marghidan și Bogdan Barbu. Trăirea regizorului-oficiant emană o lumină caldă, de o bunădată copleșitoare, din care se împărtășește și actrița. Un drum pe care au pornit mână în mână, cu pas egal, în care Aureliu Manea își conduce actrița prin labirintul întunecat al pasiunilor umane către lumina transformatoare.

Spectacolul lui Aureliu Manea reprezintă victoria inocenței asupra cinismului care a devenit parte din țesătura vieții noastre de zi cu zi. Încrederea în puterea biruitoare a binelui a dispărut de mult de pe scenele noastre. Timpul ei a trecut. Marchează, oare, acest spectacol, un punct de inflexiune în paradigma noastră teatrală? Greu de spus. Dar poate, contrar tuturor așteptărilor, ea se va materializa, confirmând vocația de profet a regizorului căruia nimeni nu-i contestă geniul. Însăși existența acestui spectacol încalcă legile predictibilității – o parte din istoria teatrului românesc, care fusese presupusă a fi încheiată, este prezentă și vie. Aureliu Manea a surprins încă o dată. Așa cum ne-a surprins finalul spectacolului, în care sclipirea sa de geniu transpare cu viteza unui fulger: pe ecranul alb aflat în fundal este proiectată fotografia unei mulțimi cu brațele ridicate; de pe bandă izbucnesc brusc, rece și distant, aplauze frenetice; singură pe scaunul ei de Regină, Mariana iese învingătoare. Sau poate nu? „Violența candorii surpă degenerarea fenomenului,” spune Alexa Visarion în eseu său. Poate că spectacolul cu „Scrisorile portugheze” anunță un nou mod de a face teatru aici și acum.

5. Textul lui Aureliu Manea se găsește în caietul program al spectacolului

1. Text publicat în caietul program al spectacolului „Scrisorile portugheze ale Mariane Alcoforado”, Teatrul Metropolis, 28 septembrie 2012

2. Acest eseu este re-publicat în volumul „El, vizionarul. Aureliu Manea”, editat de revista Teatrul azi, 2000, supliment apărut sub coordonarea Floricăi Ichim

3. „Exorcism: Aureliu Manea”, în volumul „El, vizionarul. Aureliu Manea”, Teatrul azi, 2000

4. Ibidem